

DANIŞMA KURULU ÜYEMİZ TANYA REINHART'I

SEVGİYLE ANIYORUZ...

Bu bölümü, 17 Mart 2007 tarihinde kaybettiğimiz Danışma Kurulu üyemiz Tanya Reinhart'a ayırdık. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar'ın bir proje olarak ortaya çıktığı günden itibaren, yazdığı yazılarla ve getirdiği önerilerle bu çalışmaya ciddi katkı sunan Tanya Reinhart'ı sevgiyle anıyoruz.

Bu bölüm üç çalışmadan oluşuyor. Bunların ilki Tanya Reinhart'ı anmak üzere düzenlediğimiz 17 Mayıs tarihli toplantının dökümü niteliğinde. BÜKAK'ın (Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü) ev sahipliğinde Boğaziçi Üniversitesi Büyük Toplantı Salonu'nun alt katında yapılan toplantıya öğrenciler, akademisyenler, yayın ve danışma kurulu üyelerimiz ve konuyla ilgilenen kişiler katıldılar. Tanya Reinhart'ın hayatını temel alan buluşmanın ana teması "Aktivizm ile Akademiyi Bir Arada Düşünmek" olarak belirlenmişti. Moderatörlüğünü Zeynep Kutluata'nın yürüttüğü toplantıda Meltem Kelepir, Tanya Reinhart'ın dilbilim alanındaki çalışmalarını değerlendirdi. Fahriye Dinçer, Tanya Reinhart'ın akademi ile aktivizm arasında kurduğu ilişki ve bunun pratikteki yansımaları üzerine konuştu. Nükhet Sirman ise akademi ile aktivizm arasındaki ilişkiyi daha genel bir çerçevede tartıştı.

Bu bölümde yer alan diğer iki çalışma ise Tanya Reinhart'ın İsrail üniversitelerine uygulanan boykot üzerine kaleme almış olduğu yazılar. Beş yıl önce başlatılan ve Tanya Reinhart dahil bazı İsrailli akademisyenler tarafından da desteklenen boykot İsrail akademisinin gündemini uzun süre işgal etmişti. Sırasıyla 2002 ve 2005 yıllarına ait iki yazısında Tanya Reinhart boykotun amacını ve kendisinin de onaylamadığı İsrail politikalarını nasıl etkileyebileceğini dile getiriyor. Aynı zamanda, boykotu kınayan İsrailli bazı akademisyenlerin argümanlarına da yanıt oluşturuyor.

Tanya Reinhart (1944-2007), Kudüs'teki Hebrew Üniversitesi'nde felsefe ve İbrani edebiyatı öğrenimi gördükten sonra yüksek lisansını aynı üniversitenin karşılaştırmalı edebiyat ve felsefe alanında tamamladı. Doktora tezini Massachusetts Institute of Technology (MIT)'de Noam Chomsky'nin danışmanlığında hazırlayan Tanya Reinhart, 1976 yılında doktora derecesini aldı. Dilbilim çalışmalarının yanı sıra İsrail-Filistin sorunu üzerine yazdığı makale ve kitaplarıyla da tanınan Tanya Reinhart'ın güncel-politik yazıları *Znet*, *Yediot Aharonot*, *CounterPunch* ve *Israeli Indymedia*'da düzenli olarak yayımlanıyordu. Tanya Reinhart, İsrail politikalarını eleştiriyor ve İsrail'in İşgal Altındaki Topraklar'dan çekilmesi gerektiğini savunuyordu. Bu konu, hem güncel yazılarının hem de öğrencilik yıllarından itibaren kesintisiz olarak sürdürdüğü politik aktivizminin çekirdeğini oluşturuyordu.

PANEL: TANYA REINHART'I ANIYORUZ

“Aktivizm İle Akademi Bir Arada Düşünmek...”

Zeynep Kutluata

Merhaba.

Öncelikle *Feminist Yaklaşımlar Dergisi* adına hepinize hoş geldiniz demek istiyorum. 17 Mart'ta kaybettiğimiz danışma kurulu üyemiz Tanya Reinhart'ı anmak üzere böyle bir buluşma gerçekleştiriyoruz. Kendisini anmak üzere gerçekleştirdiğimiz toplantı için en uygun temanın, aktivizm ve akademi arasındaki ilişkiyi tartışmak üzerinden kurulabileceğini düşündük.

Feminist Yaklaşımlar, 4 ayda bir, internet üzerinden yayınlanan bir dergi. Ülke ve dünya gündemlerine, kadın bakış açısıyla yorumlar getiren yazılara ve kadınların kendi gündemlerine ilişkin yazılara yer vermeyi hedefliyor. Şu ana kadar 2 sayımız çıktı, 3. sayımızı hazırlamaya çalışıyoruz. Bu konulara belli bir derinlik kazandırmayı, belli tartışmalar açmayı, tartışmaları derinlikli bir şekilde açmayı amaçlıyoruz. Bu noktada, bilgi üretim süreçlerinin en önemli yapılarından biri olan akademi önemli bir yerde duruyor. Akademi ile aktivizm arasında sağlıklı bir ilişki kurulması gerektiğini, çünkü ancak bu sayede iki tarafın da birbirini zenginleştiren, daha işlevsel, kaliteli ve özgürlükçü süreçlerin örgütlenebileceğini düşünüyoruz.

Bu yaklaşım dergi projemizin de temelini oluşturmuş, danışma kurulu üyelerimizle girdiğimiz ilişkilerde belirleyici olmuştu. Kişisel hayatında akademi ile aktivizm arasında ayırım yapmayan, verdiği ürünler ve yaptığı çalışmalarla aktivist kimliğine sahip çıkan Tanya Reinhart, hiçbir çekince belirtmeden dergimizde danışmanlık yapmayı kabul etmişti. Kendisinin bizlere gerçekten çok ciddi katkıları oldu; hem yazılarıyla, hem yaptığı önerilerle. Tanya Reinhart'ı kaybettiğimiz için çok üzgünüz.

Tanya Reinhart, Kudüs'te Hebrew Üniversitesi'nde felsefe ve İbrani edebiyatı okudu. Aynı üniversitede karşılaştırmalı edebiyat ve felsefe alanında yüksek lisans derecesini aldı. 1976'da, MIT'ten doktora derecesini alarak mezun oldu. Doktora sürecinde Noam Chomsky ile birlikte

çalışmıştı. 1977'den itibaren Tel Aviv Üniversitesi'nde eleştirel medya okumaları ve söylem analizini de içeren edebiyat ve dilbilim dersleri veriyordu. Son 15 yıldır Hollanda'da Utrecht Üniversitesi'nde de ders veriyordu. 2006 Aralık'ında İsrail'den ayrılarak New York'a yerleşti ve New York Üniversitesi'nde ders vermeye devam etti. Dilbilim alanında yaptığı çalışmaların yanı sıra İsrail-Filistin sorunu üzerine yürüttüğü tartışmalar, yazdığı kitaplar ve makalelerle de tanınıyordu. *Z-net*, *Yediot Aharonot*, *CounterPunch* ve *Israeli Indymedia*'da yazıları yayınlanıyordu. Yazılarında ve konuşmalarında, İsrail'in politikalarını eleştiriyor ve İşgal Altındaki Topraklar'dan çekilmesi gerektiğini savunuyordu.

Tanya Reinhart'ı yaptıkları üzerinden anmak ve aktivizm ile akademi arasındaki ilişkiyi tartışmak, aslında Türkiye'nin içinden geçtiği süreç düşünüldüğünde hayli önemli bir konu. Muhtıra sürecini, militarizmin yükselmesini, Cumhuriyet mitinglerini düşündüğümüzde, aslında bu tartışma çok kritik görünüyor. Kadınlar açısından bir kat daha önemli olduğunu da eklemek gerekli; çünkü bütün kriz anlarında olduğu gibi yine söylemlerin bir yerinde "kadınları kurtarmak" yer alıyor. Bush da Irak'a ya da Afganistan'a saldırırken kadınları kurtarıyordu. Cumhuriyet mitinglerini örgütleyenler açısından da kadınları kurtarmak söylemi çok hâkim. Dolayısıyla, aslında buralara alternatif söylemler geliştirmek ve bunları kamusal alanda paylaşabilmek çok önemli.

Konuşmalara geçmeden önce kısaca konuşmacıları tanıtmak istiyorum. Meltem Kelepir, Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nden. Kendisi bize Tanya Reinhart'ın dilbilim alanındaki katkılarından ve çalışmalarından bahsedecek. Daha sonra Fahriye Dinçer konuşacak. Kendisi Yıldız Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'nden ve aynı zamanda *Feminist Yaklaşımlar Dergisi*'nin yayın kurulu üyesi. Bize Tanya Reinhart'ın akademi ile aktivizm arasında kurduğu bağdan ve bunun pratik yansımalarından bahsedecek. Son olarak Nükhet Sirman konuşacak. Kendisi Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden ve dergimizin danışma kurulu üyesi. Bize genel anlamda akademi ile aktivizm arasındaki ilişki üzerine bir konuşma sunacak.

Ben burada sözü konuşmacılara bırakmak istiyorum.

Meltem Kelepir

Merhabalar.

Tanya Reinhart, Noam Chomsky'nin kurduğu ve geliştirdiği üretici dilbilim alanında çalışmış en yaratıcı, en zeki, dilbilim kuramına en radikal katkılarda bulunmuş dilbilimcilerden biriydi. Noam Chomsky, *CounterPunch* dergisine Reinhart'ın vefatı üzerine yazdığı yazısında;

kendisi emekli olduktan sonra, kendisinin yerine Tanya Reinhart'ın MIT'e gelmesini çok istediğini, ancak bazı bürokratik nedenlerle bunu başaramayınca çok üzülüğünü söylüyor.

Dilbilimin teorik alt alanlarından biri olan üretici dilbilim, dilin zihinde nasıl temsil edildiğini anlama amacını güden bir araştırma programı. Bu kuram çerçevesinde yapılan çalışmalar, sadece bir dilin yapısını betimlemekle yetinmez, aynı zamanda o dilde kullanılabilen ve kullanılmayan, yani dilbilgisel olan ve dilbilgisel olmayan yapıları üretecek ve üretmeyecek bir dilbilgisi sistemini modellemeyi amaçlar. Ancak kuramın temel amacı, tüm bu bilgiler ışığında tüm insan dillerinin özelliklerini açıklayabilen evrensel prensipler bulmaktır.

Bunları açıklamamın sebebi, Reinhart'ın içinde çalıştığı kuram çerçevesini daha iyi anlatabilmek. Üretici dilbilimin aşağı yukarı 50 yıllık tarihinde Tanya Reinhart'ın çalışmaları çok önemli bir yer tutar. Çeşitli saygın dergilere yazdığı birçok makalesi ve kitabı, teorik dilbilim literatüründe tekrar tekrar anılan fikirleri ve buluşlarıyla doludur. Tanya Reinhart, hem genel olarak akademik hayatında hem de özelde dilbilim çalışmalarında çok yönlü bir araştırmacıydı. Çalışma alanlarını birkaç ana gruba ayırarak açıklamak istiyorum. Reinhart, doktora çalışmalarından başlayarak, "ben, sen, o" ve "kendim, kendin, kendimiz" gibi adılların dağılımına ve yorumlanmasına ilgi duymuş, hem bu konuda daha önce yapılan bazı çalışmaların varsayımlarını ve iddialarını çürütmüş, hem de birçok araştırmacıya esin kaynağı olan yeni analizler geliştirmiştir. Bu konuda yaptığı ilk çalışmalardan birinde, üretici dilbilim kuramının temel taşlarından birini oluşturan bir kavram geliştirmiştir. Kavramın İngilizcesi *c-command*. Ne olduğunu kısaca açıklamaya çalışacağım. Bir cümlede bulunan öbeklerin, düz bir sıra içinde birbirinin ardına geldiğini değil de, hiyerarşik bir yapı içinde birinin diğerinin içinde olduğunu varsayarsak, bazı öbekler bu hiyerarşik yapı içinde diğerlerinden daha yukarıda olacaktır. Sözdizimini düşündüğümüz zaman... Eğer hiçbir dilbilim dersi almadıysanız ne gelebilir aklımıza, sözdizim ne demektir? Sözcükler birbirinin ardına sıralanır; cümle o şekilde kurulur. Halbuki üretici dilbilimin ana varsayımlarından ve aslında iddialarından biri de, bir cümlede içerisinde sözcüklerin hiyerarşik bir şekilde birbirine bağlı olduğudur. Sözcükler öbekleri oluşturur; büyük öbekler küçük öbekleri içine alır. Sonuç olarak, cümlede bulunan sözcük veya sözcük öbeği, başka bir sözcük öbeğinden hiyerarşik olarak daha yukarıda olabilir.

Reinhart'ın bu kurama önemli katkılarından biri de, bu şekildeki bir yapısal ilişkinin dilde önemli olduğunu ortaya çıkarması, birçok sözdizim kuralının, birçok iki öbek arasındaki ilişkinin bu yapıyla anlamlandırılabilirliğini, bu yapıyla açıklanabileceğini ortaya koymasındır. Kariyerinin ilk yıllarında bu kavramı geliştirdi ve bu kavram halen kuram için çok önemli kavramlardan biridir. Bu kavramın başka sözdizim olaylarını ve kurallarını da açıklayabildiği

daha sonradan, başka çalışmacılar tarafından da saptanmıştır. O açıdan en önemli katkılarından biridir bunun ortaya çıkarılması.

Reinhart'ın yine literatürde çok etkili olan bir başka araştırma alanı; “her”, “bazı”, “çoğu” gibi, kendisinden sonra gelen isimlerin niceliğini belirten sözcüklerin özellikleridir. Nedir bu sözcükler? “Her çocuk”, “bazı çocuklar”, “çoğu çocuklar” dediğimiz zaman bu sözcükler, yani “her”, “bazı”, “çoğu”, kendilerinden sonra gelen isimlerin niceliğini ifade eder. “Her” hepsini kapsar, “bazı” sadece bir kısmını kapsar, vs. Bu sözcüklerin yorumlanması, hem dilbilimcileri hem mantıkçıları hem de felsefecileri ilgilendirmiştir yüzyıllardır. Reinhart da bu konuda çok önemli çalışmalar yaptı. Aynı zamanda, ortaya attığı analizlerden birinde, “her”, “bazı”, “çoğu” gibi niceleyicilerle, “bir kitabı okudum” ya da “bir kitap okudum” gibi cümlelerdeki belirtisiz isim tamlamalarının daha önce aynı sepete konduğunu, halbuki onların farklı dağılımlarının olduğunu, farklı şekilde yorumlanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu konu ile ilgili olarak yaptığı çalışmalarda bir kuram geliştirmiş; bu kuramın, soru sözcüklerini anlamada da uygulanabileceğini göstermiştir.

Yine Tanya Reinhart'ın önemli katkılarda bulunduğu başka bir alan da, dilde odaklama yani *focus*. Bazı sözcüklerin cümle içinde diğerlerine göre odak noktası olması durumu. Bunların anlamsal ve sesbilgisel özelliklerini araştırmıştır. Bu sözcüklerin sözdizimdeki yerini, vurgusunu ve cümlenin ezgisine etkisini araştırmış ve özgün önerilerde bulunmuştur. Ayrıca yüklemelerin anlam özelliklerinin, cümlenin sözdizimine etkisi üzerine çalışmaları da vardır.

Son zamanlardaki çalışmaları, zihnimizdeki dilbilgisinin ana alanları saydığımız; sözdizimi, anlambilgisi ve sesbilgisinin, diğer bilişsel yani *cognitive* dediğimiz bilişsel sistemlerle ilişkisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu konuda geliştirdiği kuramlarını 2006 yılında, MIT Press tarafından yayımlanan *Interface Strategies: Optimal and Costly Computations* adlı kitabında toplamıştır. Kitabında dilin etkileşim içinde olduğunu önerdiği bilişsel sistemler; kavramlar, bağlam, çıkarım ve ses sistemleridir. Reinhart, kitabında bu etkileşimi dört dil alanında inceler. Niceleyicilerin etki alanı (*quantifier scope*), odak (*focus*), dönüşümsel adillerin yorumlanması (*anaphora resolutions*) ve imalar (*implicatures*). Kitabındaki tezi şudur: Dil, eğer optimal bir tasarımın sonucu ise (Bu, Noam Chomsky'nin son yıllarda çok tartıştığı bir soru: Dil optimal bir tasarım mıdır, yoksa bazı kusurları olan bir tasarım mıdır?), o zaman sözcükleri ve öbekleri bir araya getiren sözdizimiyle, dilin yorumlanmasını sağlayan bilişsel sistemler arasında arayüzler olmalıdır. Kitabın başlığındaki *interface*, yani arayüzler, bilişsel sistemlerle sözdizimi arasında bir köprü. Araştırmasında sorduğu soru, sözdiziminin arayüzlerde kolaylıkla anlaşılması için nasıl ve ne kadar kodlandığıdır. Anlam ve dilin kullanımı ile ilgili her bilginin sözdiziminde formal bir şekilde kodlanması mümkün olmadığına göre, diğer bilişsel sistemler arasında köprü olan arayüzlerde ne gibi stratejiler

olmalıdır? Reinhart kitabında bu soruyu sorar ve hem teorik dilbilim, hem de bilişsel bilimin geleceği için bizlere ilham verir.

Çokyönlü bir araştırmacı olan Tanya Reinhart, geliştirdiği analizleri ve kuramları çocuk dil edinimi ve dil işlemesi alanlarında çalışmalar yaparak da desteklemiştir. Sadece kuramsal analizler ya da tartışmalar yapmamış, aynı zamanda uygulamalı alanlar olabilecek çocuk dili edinimi ve dil işlemesi alanlarında da çalışmıştır. Konuşmamın başında da belirttiğim gibi, Tanya Reinhart dilbilim alanının en üretken, en özgün ve en yaratıcı biliminsanlarından biriydi. Akademik yayınları dışında, yetiştirdiği öğrencileriyle de alana çok büyük katkılarda bulundu. Zamansız vefatı biz dilbilimciler için çok önemli bir kayıptır.

Fahriye Dinçer

Herkes merhaba. Ben de şimdi Tanya Reinhart'ın aktivist yönünden söz edeceğim. Tanya Reinhart'ın, akademi ile aktivizmi ayırıştırmadan nasıl bir hayat sürdüğünü anlatmaya çalışacağım.

Buradaki birçok insanın da akademi ile ilişkisi olduğu için bu konunun tartışılmasının ve örneklendirilmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Aslında akademiye çalışma yapmak çok da kolay bir şey değil; çok fazla araştırma yapıyorsunuz, derinleşmeye gayret ediyorsunuz. Fakat muhalif yaklaşımların ortaya çıkması epey zor; yani insanlar bağlı oldukları devlet yapılarını dikkate alarak çok zaman kendilerini sınırlama ihtiyacı duyuyorlar. Çalışmalarını, gerek coğrafi olarak, gerek tarihi olarak gerekse başka koşullar üzerinden kendi konularına çok da zarar gelmeyecek noktalarda sınırlı tutmak için epeyce çaba sarf ediyorlar. Aslında, güncel konularla uğraşan araştırmacıların birçoğu öncelikle kendi yaşadığı toplumun dışındaki toplumlarla ilgilenmeye başlar. Bunun tersini yapanlara da “Siz bunu nasıl yapıyorsunuz? Pek de kolay bir şey değil, kendinizi sınırlanmış hissetmiyor musunuz?” gibi sorular sorulmuştur. Bu tür sorulara hem kendim şahit oldum, hem başkalarından benzer örnekler dinledim.

Tanya Reinhart'ın ise en önemli özelliklerinden birisi, sorgulama sürecine öncelikle kendi devletinden ve kendi toplumundan başlaması. Bu çok değerli bir şey; çünkü bunu hem gizlemeden yapıyor, hem de bunun cefasını bir hayli çekiyor. Kendisi, biliyorsunuz, İsrail vatandaşı; İsrail ve Filistin sorunu da öğrencilik yıllarından bu yana en önemli gündemlerinden biri olmuş. 1960'ların ortalarından itibaren bizzat öğrenci hareketinin içinde, daha sonra da çeşitli mecralarda bu etkinliğini sürdürdüğünü biliyoruz. Tanya Reinhart kendisinin bu konuda sorumluluk taşıdığını söylüyor. Taşıdığı sorumluluk şudur: İsrail ve Filistin meselesinde İsrail devletinin yaptıklarını hatalı bulur, eleştirir; fakat aynı zamanda kendisi bir İsrail vatandaşı olduğu için, tüm olan biten içinde kendisinin de

sorumluluk payı olduğunu kabul eder. İsrail devletinin uyguladığı baskının ve şiddetin açığa çıkarılması, ayrıntılandırılması, tartışmaya açılması, kamuoyuna sunulması ve bunlar karşısında çeşitli eylemler, etkinlikler, protestolar düzenlenmesi gibi konularda çaba sarf ederek sorumluluğunu kendi doğru bulduğu anlamda yerine getirmeye çalışır. Bu çabanın bir diğer boyutu da İsrail'in baskı altında tutmaya çalıştığı Filistinlilerin, yani mağdurların seslerini dinlemek ve onların kendi sözlerini söyleme sorumluluğuna iştirak etmeye gayret etmektir. Tanya Reinhart'ın birçok etkinlikte ve eylemde Filistinlilerle birlikte söylem kurmaya ve birçok şeyi Filistinlileri dikkate alarak dile getirmeye çalıştığını biliyoruz.

Bu noktada şunu da mutlaka eklemek gerekiyor: Tanya Reinhart, İsrail ve Filistin sorunu üzerine birkaç kitap ve çok sayıda makale yazmıştır. Fakat Tanya Reinhart'ın aktivizm anlamında yaptıkları, yazdıkları ile sınırlı değil. Bunun altını özellikle çizmek gerekiyor. Çünkü akademi ile aktivizmi birbirine yakınlaştırmaktan söz ederken tuhaf bir söylem kurma ihtimalimiz var. Aktivizmle akademinin, birbirini derinleştiren alanlar olmalarının yanı sıra aynı anda ve bir arada yaşayan alanlar olduğunun farkına varmak; yani bu alanları yakınlaştırmaya çabalamak değil, bunların iç içeliklerine dikkat çekmek gerekiyor. Tabii ki yaşamlar üzerinden değerlendirildiğinde, bu oldukça meşakkatli bir iş. Tanya Reinhart bunu becerebilmiş belki az sayıdaki insandan birisi. O nedenle biraz bu konudan söz etmek istiyorum.

Şimdi çok kısaca katıldığı eylemlerin biçiminden söz edeceğim. Daha sonra da akademi ile ilgili bir aktivist faaliyetine değinmek istiyorum. Tanya Reinhart'ın katıldığı eylemler, şiddet içermeyen halk eylemleri veya sivil itaatsizlik eylemleri. Bu tarzdaki eylemlerin birçoğunda bulunuyor. Bildiğiniz gibi bunlar İsrail'de yaygın bir şekilde yapılan eylemler ve geçmişi çok uzun yıllara yayılıyor. Bu nedenle, bunların birçoğuna katılan Tanya Reinhart üzerinden sadece iki örnek vereceğim. Zamanımızın da çok fazla olmadığını aklımda tutuyorum.

Bir tanesi “Siyahlı Kadınlar” olarak bilinen kadın grubunun eylemleri hakkında. Belki birçoğunuz duymuşsunuzdur bu grubu; siyah giysiler giyerler ve çatışma bölgelerinde varlık gösterirler. Eylemleri şiddetten arındırılmıştır ve müdahale içermez; fakat buldukları noktada tespit ettikleri aksamaları, insan hakları ihlallerini direkt olarak basına yansıtmaya çalışırlar. Özellikle muhalif basın aracılığıyla bu tür durumların görünür kılınmasına gayret ederler. İsrail-Filistin özelinde, özellikle kontrol noktalarında yoğunlaştırdılar eylemlerini. İsrail topraklarına geçilecek alanlarda, İsrail askerlerinin bulunduğu kontrol noktaları var ve Filistinliler geçişlerini buradan yapmak durumundalar. Siyahlı kadınların yaptığı, bu geçiş noktalarında oturmak ve gözlem yapmak. Eylem, şiddet içermiyor, görünen hareketli bir protesto içermiyor; fakat kontrol noktalarında bulunan askerlerin Filistinlilere karşı uygun davranışlarda bulunması gerektiğini hatırlatan bir oturuş bu. Aynı zamanda aykırı bir

davranışla karşılaştıklarında bunu basın aracılığıyla duyuruyorlar. Tanya Reinhart'ın katılım gösterdiği eylemlerden biri bu.

Vermek istediğim diğer örnek, son yıllarda gelişen bir protesto eylemine ilişkin. Tanya Reinhart son iki kitabında bu eylemlerden umutla söz ediyor. İsrail'le Filistin'i ayıran duvarın ilerlemesi karşısında haftanın belli günlerinde Batı Şeria'nın bazı köylerinde düzenlenen protestoları anlatıyor. Bu protesto eylemlerinde hem İsraililer hem Filistinliler var; ayrıca, uluslararası camiada da duvarın ilerlemesine karşı çıkanlar ve Filistinlileri destekleyenler buraya katılım gösterebiliyorlar. Tanya Reinhart, "bir yanda duvar yükselirken, diğer yanda duvarın durdurulması için uluslararası toplumu harekete geçiren ve İsraililerle Filistinlilerin yan yana durmasını sağlayan ciddi bir protesto yükseliyor ve bizler burada yükselen duvarın arkasında ayrı bir duvar da örüyoruz" yorumunda bulunuyor.

Tanya Reinhart daha pek çok eylemde ve etkinlikte bulunmuştu; ama şimdi hepsini detaylandıramayacağız. Şu anda son olarak akademi ile aktivizm ilişkisini biraz daha net gösteren başka bir konuya kısaca değinmek istiyorum. Bu konu beş yıl önce gündeme geliyor. Akademik boykot: Britanya'da Öğretim Üyeleri Derneği İsrail'deki iki üniversitenin boykot edilmesi kararına varıyor ve bir dilekçe yayınlıyor. Bu dilekçe Avrupa'da birçok akademisyen ile İsrail'de de az sayıdaki akademisyen tarafından imzalanıyor. Tanya Reinhart bu dilekçeye imza atanlardan birisi. Ben öncelikle kendisinin niye boykotu onayladığını biraz anlatmak istiyorum. Sonra ikinci bir aşama olarak, Tanya Reinhart'ın İsrail'de bu dilekçeye ve bunun imzalanmasına karşı çıkan akademisyenlerin argümanlarına verdiği yanıtlardan söz etmek istiyorum.

Tanya Reinhart'ın yazılarından, akademik boykotun daha önce Güney Afrika'da uygulandığını öğreniyoruz. Güney Afrika'daki *apartheid* rejimi sırasında Siyahların ciddi direniş eylemleri var ve belli ölçüde ilerleme kaydediyorlar. Aynı dönemlerde Birleşmiş Milletler'in Beyaz rejimin sona erdirilmesi ve Siyahlara daha fazla hak tanınması yolunda birtakım kararları var. Fakat genel olarak Birleşmiş Milletler'in kararları uygulanmıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin Beyaz rejim ile ittifak kurması nedeniyle Birleşmiş Milletler'in kararları, uygulama aşamasında göz ardı edilebiliyor. Tanya Reinhart, Güney Afrika'daki akademik boykotun Siyahların direnişine katkı sağladığını; uluslararası toplumun konuya duyarlılığını ifade etmesinin, hükümeti Birleşmiş Milletler'in kararlarına uymaya zorlamasının bir aracı olduğunu söylüyor. İsrail-Filistin'deki durumun da Güney Afrika örneğiyle benzerlikler taşıdığını ifade ediyor. Aslında koşulların birebir uyumlu olması şart değil; ama bu benzetmeyi özellikle yapıyor. Çünkü, Amerika'ya ve Avrupa'nın geniş bir bölümüne yansıdığı haliyle İsrail, mevcut sorunları çözmek için yıllardır barış yapmaya çalışmaktadır. Hatta Şaron, barış elçisi olarak anılmıştır. Yani Tanya Reinhart, böyle

imgelerin inşa edilebildiğini, ama durumun Güney Afrika'dakinden çok da farklı olmadığını belirtmeye çalışıyor.

Kısaca özetlersek, 1993 yılında Oslo Anlaşmaları yapılıyor ve o tarihten itibaren İsrail ile Filistin karşılıklı olarak barış anlaşmalarına giriyorlar. Tanya Reinhart'ın söylediği şu: Barış görüşmelerinin, müzakerelerin sürdüğü dönem boyunca İsrail, Filistin'deki topraklarını artırmaya devam etti. Filistinliler kendi toprakları içinde gittikçe daha fazla sıkıştılar, daha fazla izole edildiler; hem birbirlerinden hem de İsrail'den tamamen ayrıştırıldılar. Toprak rezervleri yok; çok ciddi su sıkıntısı var. Ekonomik bağımsızlıkları yok; çünkü izne tabi olarak çalışabiliyorlar. Çevre yolları, çitler ve inşasına devam edilen duvar aracılığıyla ciddi olarak izole edilmiş, çeşitli noktalardaki ordu karargâhları aracılığıyla da sürekli olarak denetlenen bir halktan söz ediyoruz. Aslında Tanya Reinhart'ın söylediği, bunun Güney Afrika'daki Bantustanlardan ya da genel olarak baktığımızda *apartheid* durumundan çok da farkı olmadığı. Hatta transferler aracılığıyla etnik temizlik yapıldığından söz ediyor. Filistin bölgelerinin aralarında, İsrail vatandaşlarının zorla yerleştirildiği bazı yerleşim bölgeleri bulunduğunu söylüyor ve "Biz Filistinlileri gitgide sıkıştırarak küçücük bir açık hapisane inşa ettik ve bunun adına Filistin devleti dedik," diyor. Tanya Reinhart, 2002'de yazdığı bir makalesinde, son yıllarda yapılan ciddi bir ankete göre İsrail toplumunun %59'unun İsrail'in Filistin'de yaptıklarını onaylamadığını; fakat bu %59'luk kesimin seçimlerde hiçbir şekilde temsil edilmediğini belirtiyor. Dolayısıyla, uluslararası baskının oluşmasının aynı zamanda İsrail'de temsil edilmeyen, sesini zaman zaman yükseltip zaman zaman düşüren bu kesimi de daha etkin hale getireceğini; bu insanların belki de taleplerini daha iyi ifade edeceklerini ve sonuca ulaşmada katkı sunabileceklerini söylüyor. Tanya Reinhart'ın akademik boykotu nihai bir çözüm olarak görmediğini, ama uluslararası baskının görünür kılınması anlamında buna önem verdiğini biliyoruz.

Akademik boykotun içeriğine geçmeden önce, Tanya Reinhart'ın bu boykotun İsrail'de yapılmasını doğru bulmayanlara ve "Neden İsrail?" sorusunu gündeme getirenlere verdiği yanıtta söz etmek istiyorum. Deniliyor ki örneğin, "Amerika daha fazla hak ihlali yapar - Amerika'nın Felluce'de yaptıklarını İsrail henüz Filistin'de yapmadı, belki de hiçbir zaman yapmayacak- veya Rusya'da, Çeçenya'da ciddi insan hakları ihlalleri olurken niye bizim akademimiz muhatap alındı?" Aslında Tanya Reinhart da bu tür durumların tümüne karşı harekete geçilmesi gerektiğini düşünmekle birlikte, herhangi bir yerdeki sorunların üzerine gitmek için tüm ülkelerdeki sorunların çözülmesinin beklenmesinin etik olarak daha doğru bir tavır olmayacağını; daha küçük bir devlet olan İsrail'in önünün kesilmesinin şu anda belki de daha muhtemel olduğunu söylüyor. Tanya Reinhart, "İsrail örneğinde belki başarılı olma olanağına sahibiz ve boykot aracılığıyla Filistinlilere destek sağlayabilecekseniz eğer, bu

yaptığımız etik olarak neden yanlış olsun?” diye karşı bir soru yöneltiyor. Kendisi, özellikle boykotun mantığına dikkat çekiyor: Baskı kuran ve şiddet uygulayan kesimlere karşı yaptırım uygulanması ve bu kesimlerin dışlanması haklı bir tutumdur. Tanya Reinhart, iki İsrail üniversitesine yönelik boykotun da bu haklı tutumu hayata geçiren bir örnek olduğunu belirtiyor.

Şimdi de fazla tekrara düşmemeye çalışarak kısaca boykotun içeriğinden bahsetmek istiyorum. Az önce Güney Afrika için belirttiğim sorunların birçoğunun İsrail için de geçerli olduğu söylenebilir. Yine Birleşmiş Milletler’in kararı var, İsrail’in Filistin topraklarından çekilmesi ve duvarı sonlandırması için; fakat bu karar uygulanmıyor. İsrail ABD ile ciddi bir işbirliği içinde ve Birleşmiş Milletler kararını uygulamamakta çok büyük sakınca görmüyor. Bu durumu onaylamayan akademisyenler, boykot çağrısı aracılığıyla İsrailli akademisyenleri İsrail-Filistin meselesinde barışı destekleyen bir tutum almaları konusunda uyarıyorlar veya kışkırtıyorlar denebilir. Boykot metninde iki tane genel talep var: birincisi, İsrail’de yapılan akademik etkinliklere katılmamak. Bu, bireysel karardır ve herkesi bağlamayabilir; ama genel olarak birçok akademisyen buna uymuş. İkincisi de, Avrupa araştırma fonlarından İsrail’in yararlanmasını engellemek. Bu karar da bireysel düzeyde bazı insanları kapsamayabilir; fakat İsrailli akademisyenlerin toplu olarak bu fonlardan yararlanmalarının önünü kesiyor. Üçüncü bir talep var ki, bu da yukarıda özetlenen türden yaptırımları bireysel değil, tüm İsrailli akademisyenlere dönük olarak gündeme getiriyor. Fakat, Tanya Reinhart dahil, dilekçeyi imzalayan akademisyenlerin bir bölümü bu son öneriyi doğru bulmuyor.

Bildiğimiz gibi akademik boykot kararına karşı İsrail’de ciddi bir muhalefet yükseliyor ve bir karşıdilekçe yazılıyor. Birçok akademisyenin onayladığı bu dilekçeye Tanya Reinhart’ın da verdiği çeşitli yanıtlar var. Bunları birkaç ana başlık altında toplamaya çalışarak aktarmak istiyorum. Tanya Reinhart kendi yanıtında temel olarak üç konu üzerinde durmuş. İlk olarak, dilekçede deniliyor ki bilim her zaman politikadan ayrıştırılmalıdır. Bu aslında bizlerin de aşına olmadığı bir yaklaşım değil. Tanya Reinhart, insan haklarının ve ahlaki ilkelerin had safhada ihlal edildiği durumlarda, insan haklarına aykırı olarak nitelendirilecek tavrın bizzat ezilenlerin ve baskı görenlerin tarafını tutanların eleştirilmesi olduğunu belirtiyor. Çünkü, böyle bir durum net olarak mevcutsa ve siz tavır almıyorsanız, ister istemez mevcut sistemle işbirliği yapmış oluyorsunuz, diyor. Dolayısıyla boykot kararının biraz da akademisyenlerin gözünü açmaya yaradığını düşünüyor. Daha da önemlisi, bilimle politikanın her zaman ayrıştırılması gerektiği söylene de bunun aslen muhalefetin yükseldiği durumlar için geçerli olduğunu ekliyor. Muhalefetin söz konusu olmadığı durumlarda, mesela akademi içinden İsrail devletinin çıkarlarını gözetken birtakım açıklamalar yapıldığında, bilim ve politikanın iç içe geçmesinin hiçbir şekilde sorgulanmadığını örneklerle açıklıyor. Sonuç olarak,

karşılıkta kullanılan bilim-politika ayrıştırmasına ilişkin argümanın geçerlilik taşımadığını belirtiyor.

Karşılıkta ikinci olarak şöyle deniliyor: İsrail akademisi kendisini liberal, demokratik ve insan haklarına duyarlı bir yapı olarak tanımlamaktadır; dolayısıyla İsrail akademisinin önünün kesilmesi, boykot edilmesi aslında insan haklarına ve demokrasiye zarar verecektir. Tanya Reinhart İsrail akademisinin tanımına dair iddiayı çürütecek çok sayıda örnek veriyor. Ben bu örneklerden üç tanesini sizinle paylaşmak istiyorum. Birincisi şu: Tanya Reinhart, Kudüs'teki birçok kişinin nesillerdir Kudüs'ün yerlisi olmakla birlikte turist pasaportu ile yaşamak zorunda olduğunu söylüyor. Bu insanların dört haftalık vizeleri var ve İçişleri Bakanlığı istediği zaman bu insanları sınır dışı edebiliyor. Özellikle 1996 ile 1999 yılları arasında bu olaylar çok sık yaşanmış. Sürekli, turist vizesi ile yaşamak zorunda kalan Filistinlilerin arasında, çok sayıda üniversite öğrencisi ve akademisyen de mevcut. Örneğin, 1999 yılında yapılan bir akademik etkinlik sırasında İçişleri Bakanı, Al-Quds Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Merkezi yöneticisi ve Doğu Kudüs sakini Musa Budeiri'nin kimlik belgesini iptal ediyor. Konferans düzenleyicileri, akademiyle politikanın birbirinden ayrıştığını vurgulayarak katılımcıların çoğunun imzaladığı Budeiri'nin lehine olan dilekçeyi, İçişleri Bakanlığı'na göndermeyi reddediyorlar. Dolayısıyla, bu örnekte akademi içinden herhangi bir tavır ortaya çıkamıyor. İkincisi şu: Tanya Reinhart duvarla birlikte birçok öğrencinin ve öğretim üyesinin kendi üniversitelerinde derslerine gidemediğini söylüyor. Üçüncü örnek de çeşitli Filistin üniversitelerinin kapatılmasıyla ilgili. Tanya Reinhart verdiği örneklerden yola çıkarak, İsrail akademisi demokratik ve insan haklarına saygılı olduğunu söylüyorsa, niye hiçbir İsrail üniversitesinin senatosundan bunlara karşı protesto yükselmedi diye soruyor. Dolayısıyla, karşılıkta geçen argümanın yaşananlarla hiçbir şekilde örtüşmediğinin altını çiziyor.

Tanya Reinhart son olarak da karşılıkta geçen "akademik özgürlüğün önünün kesilmesi" meselesi üzerinde duruyor. Elbette ki akademik özgürlük çok önemli, ifade özgürlüğü çok önemli; fakat Tanya Reinhart dilekçe üzerinden bir analiz yaparak buradaki akademik özgürlük sorununun Avrupa fonlarına erişim sağlanmasıyla ilişkilendirildiğini belirtiyor. Akademi çalışmak isteyen birtakım insanlar Avrupa fonlarından yararlanamıyorlar, araştırmalarını yaparken ekonomik açıdan zorluk çekiyorlar. Tanya Reinhart burada çok basit birkaç soru soruyor: "Biz bu fonları hangi amaçla alıyoruz? Nerelerde kullanıyoruz? İnsanlara, insan haklarına bir katkıda bulunuyor muyuz?" Yani, fonları alırken onları ne şekilde değerlendirdiğimiz, kime hizmet ettiğimiz son derece önemlidir. Dolayısıyla, uluslararası toplumun bu konuda baskı yaratabilme potansiyelini önemli buluyor. Bununla bağlantılı olarak, uzun süredir unutulmaya yüz tutan çok sade bir ilkeye vurgu yapıyor:

Akademik geleneksel ruhuna göre entelektüel sorumluluk, ahlaki ilkeleri içermek zorundadır. Tanya Reinhart sözlerini ifade özgürlüğüne bağlayarak, ifade özgürlüğünün önünün kapatıldığını düşünmediğini belirtiyor. Çünkü ona göre İsrail’de ifade özgürlüğünün gerçek anlamda sağlanmasının koşulu on yıllardır yanı başlarında, işgal altında yaşayan Filistinlilerin de ifade özgürlüğüne kavuşmasıdır.

Sonuçta Tanya Reinhart tek çözüm olmadığını belirtmekle birlikte akademik boykot kararını onaylıyor. İsrail’de akademi içinden yükselen tepkilerin boykot kararının geri çekilmesine neden olabileceğini, ama İsrailli akademisyenler olarak bunun yerine duvarın durdurulması için bir şey yapabilirlerse önünün kesildiği düşünülen değerlere gerçek anlamda ulaşabileceklerini belirtiyor.

Bugün kısaca Tanya Reinhart’ın aktivist duruşundan söz etmeye çalıştım. Akademi içinden çıkan bu tavrı hem ben hem de *Feminist Yaklaşımlar*’daki diğer arkadaşlar son derece değerli buluyor ve Tanya Reinhart’ı saygıyla anıyoruz.

Nükhet Sirman

Ben de birazcık kendi hayatım üzerinde düşündüğüm bazı şeyleri aktivizm ve akademi çerçevesinde gündeme getirmeye çalıştım. Aslında bugün sizle paylaşmak istediğim şeylerin altını çok ciddi olarak doldurup çok ciddi olarak tartışmıyorum; sadece tartışma konusu olarak açmak istiyorum, yani burada bunları tartışalım diye; bunu da özellikle şöyle bir bağlamda yapmak istiyorum:

Geçen seneden beri bizim üniversitede önce Diyarbakır süreci ile başlayarak şimdi de “Karanlığı Sorguluyoruz” çerçevesi içerisinde, tam da aktivizm ile akademiye birbirine konuşturmaya çalışan bir pratik de yaşanıyor zaten. Dolayısıyla o pratiğin -o pratiği de zaten burada çoğunuz biliyorsunuz- de getirdiği, öğrettiği şeyler çerçevesinde düşünmek mümkün. Fakat ben bunlara direkt referans vermeyeceğim, daha genel konuşacağım. Ama hem kendi feminizimle akademisyenlik arasındaki ilişkiyi, hem de geçen seneden beri bu üniversitede gelişen süreci düşünerek bunları yazdığımı söylemek istiyorum.

Benim *master* programında verdiğim bir ders var, “Ways of Interpreting” adında. O derste Teresa de Lauretis’in bir makalesini okutuyorum; bu makaleyi tartışıyoruz öğrencilerle. Teresa de Lauretis, “Technologies of Gender” adlı makalesinde ‘kadın’ olmak ve ‘Kadın’ olmak üzerine konuşuyor. Kadın olmak, birinci anlamda kadın olmak, büyük harfli ‘K’ ile kadın olmak; yani temsil edilen bir kadınlık var, o kadınlığa uygun davranmak, o kadınlığın içinde yaşamak anlamına gelen bir şey. Bir de küçük harfle yazılan ‘k’ ile başlayan kadın olmak var; yani, hepimizin gündelik hayatta büyük K’li kadınla ilişkili olarak yaşadığımız bir

kadınlık deneyimi. Teresa de Lauretis, kadınların, bir anlamda, küçük harfli ve büyük harfli k'ler arasında yaşadığını söylüyor. Bir anlamda, ideolojinin temsil sisteminin getirdiği kadınlıktan ve deneyimlerden ve bunların sürekli olarak birbirine konuşmasından bahsediyor ve feminizmin tam da bu birbirine konuşma yerinden doğacak olan bir bakış açısı olduğunu söylüyor. Yani, hem o temsilin içindeyiz, hem de o temsilin dışındayız.

O temsilin dışındayız; çünkü, küçük harfli k'li kadınların yaşadıkları şeyler büyük harfli K tarafından hiçbir şekilde tam olarak temsil edilemez. Öyle bir temsiliyet yok, zaten öyle bir temsiliyet olması da beklenmiyor; çünkü, o temsil tam da kadınlığı ikincil kılan bir şey. Öte yandan bizler, o büyük harfli 'K'adının/ 'K'adınlığın kurduğu alanlar içinde yaşarken, belirli sorunlar yaşarız. O sorunlar bizim büyük harfli 'K'adına karşı bir mesafe almamızı sağlar. Dolayısıyla da, bir anlamda, bizim o ideolojinin dışına adım atmamıza, o ideolojinin dışında bir yerde durmamıza olanak tanıyan bir şeydir. Yani, kadınlık, hem ideoloji tarafından kuruluyor, hem de bu ideolojinin bütünlüğünden kaçmanın imkânsızlığını bize sürekli hatırlatıyor; ama, o ideolojinin içinde yaşarken deneyimlenen ezilmişliğin üzerine de düşünecek bir alan tanıyor bize. Teresa de Lauretis, bu noktada, bu ikili ilişkiyi nereden düşüneceğiz, kendimizi nerede konumlandırarak bunu düşüneceğiz diye bir soru soruyor; ve ezilmişliği konuşabileceğimiz bir dış alan yaratmamız lazım, diyor. Ve bu dış alanı *-space-off* diyor buna- deneyimle ideoloji arasındaki yerde yaratmamız gerektiğini ve bu dış alandan - hem içinde hem dışında olarak- kadınlığı konuşabilmemiz gerektiğini söylüyor.

Ben akademi ile aktivizm ilişkisini tam da bu şekilde kurmak istiyorum. Yani, hem aktivizmin içinde olmak, hem akademinin içinde olmak, hem de ikisine dışarıklı olarak bakmak; yani, hem aktivist hem akademisyen olmak bir anlamda. Bu durum, işte böyle bir dış alanı kendine, kendi kendine kurabilmeyi gerektiriyor diye düşünüyorum.

Şimdi birazcık akademiye, ondan sonra birazcık aktivizmi, ondan sonra da aktivist akademisyeni konuşmak istiyorum, her birinin sorunlarını gündeme getirmek istiyorum.

Şimdi diyelim ki akademisyensiniz ve toplumsal cinsiyet üzerine çalışıyorsunuz. Toplumsal cinsiyet üzerine çalışmak ve *Feminist Yaklaşımlar* dergisi... Kendi geçmişim söz konusu olduğunda zaten en fazla bu alanın içerisinden konuşabilirim. Akademik bir yaklaşım içerisinde toplumsal cinsiyet nedir? En başta bir araçtır; yani sizin, toplumu çalışabileceğiniz, toplum hakkında bir şeyler söyleyebileceğiniz bir araç olarak ortaya çıkar. Bu aracı nasıl kuracağınız her zaman belli değildir. Ne yapacaksınız bu toplumsal cinsiyet kavramı ile? Bu her zaman çok açık olan bir şey değil. Mesela, bazı çalışmalarda toplumsal cinsiyet kavramını modernite hakkında bir şey söylemek ya da Türkiye'deki cumhuriyetin tarihi üzerine bir şey söylemek... vs. için bir araç olarak kullanabilirsiniz Ya da, diyebilirsiniz ki, "toplumsal

cinsiyet kavramını başka bir şey üstünden değil de, Türkiye’deki kadınlığın ne olduğunu anlamak için kullanmaya çalışıyorum.” Bu durumda, ‘kadınlığın’ neresinde duracağınızı, onu nasıl tarif edeceğinizi ve büyük harfli K ile küçük harfli k arasındaki ilişkiyi düşünmek zorundasınız. Eğer bunu düşünmezseniz o zaman o ideolojik büyük harfli K’ye kaçma olasılığınız var.

İkinci olarak, akademi; toplumsal cinsiyet vs. gibi kavramları bir anlamda teorik bir üstünlük sağlamak -akademik cv’lerde güzel güzel atıflar alabilmek, bilmem ne endeksinde kaç tane makalem çıktı... gibi-, akademik kariyeri inşa etmek için kullanır. Çünkü sonuç olarak kadınlar genellikle kadınlar üzerine çalışır; kolaydır, biliyorsunuz, yakın bir alan yani, böyle bir tarafı var bu işin.

Üçüncü olarak, -ve bu belki daha da ciddi bir şey- kadınlığı çalışırken, teorilerin etkisi altında kalmak. Yani, genellikle toplumsal cinsiyet teorilerinin üretildiği çok saygın akademik alanlar var ve biz o akademik alanlarda üretilen teorilerin Türkiye’ye uygulanması çerçevesinde bir iş yapabiliriz. Yani bu teorileri ispat etmeye çalışmak veya onları hayata geçirmeye çalışmak gibi bir bakış açısı da tutturabiliriz, öyle bir yerden de konuşabiliriz. Bunun temelinde yatan şey, dahil olmamak; yani, yaptığımız işin içerisine kendimizi koymamak. Bunlar genellikle akademisyenin suç hanesine yazılabilecek şeyler. Fakat, burada altının çok daha ciddi çizilmesi gereken şey, akademisyenin kendisi ile yaptığı iş arasındaki ilişkiyi nasıl kurduğudur: Bunun üzerine düşünüyor mu, düşünmüyor mu? Düşünüyorsa nasıl düşünüyor?

Akademi verili bir şey olduğu için “Canım ben akademisyenim, üreteceğim nasıl olsa. Ha bu konu, ha şu konu...” şeklinde bir bakış vardır. Dolayısıyla “ben” ve “yazdığım şey” arasındaki ilişkiyi sorgulamamak anlayışı geçerlidir. Bir pratik vardır, akademik disiplin vardır; o disiplinin gerekleri yerine getiriliyordur. Özellikle toplumsal cinsiyet konusunda çalışanlar, araştırdığı kadınlıkla kendi kadınlığı arasında nasıl bir ilişki kurduğunu pek düşünmezler. Dolayısıyla o kadınları, çalıştığımız kadınlar olarak veya toplumsal cinsiyeti saha olarak kodlarlar; saha orada durur, onlar bu tarafta; saha ile onların arasında nasıl bir ilişki olduğunu hiçbir şekilde düşünmezler.

Akademinin inanılmaz steril bir dili var, biliyorsunuz; yani ben akademisyen olarak ağzımı açtığım zaman iki dakikada gayet kolaylıkla her şeyi anlaşılabilir ve sulandırabilirim; yani bunu yapma becerimiz var, biliyorsunuz. Bunu nasıl yaparız: “Ben onların görüşlerini yansıtıyorum, ben neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söylemeyeceğim, objektifim; akademisyenlik değer yargılarının dışında; değer yargısı tamamen onların sahip olduğu bir şey; ben akademisyen olarak değer yargısına sahip olmam...” Bu mekanizmalarla steril dili gündeme getirirsiniz. Bu steril dilin en ciddi tarafı, araştırılan konulardaki güç

ilişkileri, iktidar ilişkileri yokmuş gibi yapmak; steril dilin mümkün olmasını en çok bu sağlıyor ve iktidarın -ben, kendim, araştırmacı olarak- neresinde duruyorum sorusunu sormamayı mümkün kılıyor.

Peki biraz da aktivizme çamur atayım. Aktivistler bana çok çamur atmışlardır bütün hayatım boyunca, “akademisyen” şeklinde; onun için biraz intikam almak istiyorum. Aktivistlerin yeni yeni kullanmaya başladığı, daha doğrusu son beş senedir çok duymaya başladığım bir kavramları var. “Ben kadın çalışması yapıyorum” diyorlar. Şimdi “kadın çalışması” lafı ne demektir, bunu çok ciddi olarak düşünmek lazım. Son beş yılda ortaya çıktı; çünkü, son beş yılda, Fahriye’nin de söylediği gibi, sivil toplum örgütlerinin işin içine girmesi ve akademisyenlerin Avrupa fonlarından para alması gibi problemler var. Tabii biliyorsunuz ki, Avrupa fonlarından para alma problemi sadece akademisyenlerin değil aynı zamanda gittikçe aktivistlerin de çok ciddi bir problemi. Bütün bu sivil toplum örgütlerinin işin içine girmesiyle birlikte, yani o çerçeve içerisinde, yeni bir kadın aktivist öznesi ortaya çıktı.

Aslında biz bunu *Amargi*’de, *Amargi*’nin “Projecilik” sayısında epey bir deşmeye çalıştık; dolayısıyla fazla üstünde durmayacağım. Ama bu kadın çalışması yapma halini yeni bir neoliberal düzenin kadın öznesi hali olarak görmek mümkün. O da nedir? Aynen akademisyenlerde olduğu gibi, yaptığımız işin içerisindeki güç ilişkilerinin nasıl kurulduğunu ve bizim aktivist olarak bu güç ilişkilerinin içinde nerede durduğumuzu görmemek. Bu durumun en önemli, en bariz hali, öteki kadına üstünlük taslamak: yani kadınları eğiterek güçlendirdiğini zannetme halleri. En çok bunu görüyorsunuz ve bütün bu hikâyenin içerisinde en çok güçlenen eğitici oluyor tabii ki, eğitilen değil. Dolayısıyla iktidar ilişkilerini düşünmeme ve yeniden üretme hali açığa çıkıyor.

İkinci olarak, aktivistlerin, suç hanelerine yazılacak olan şeyleri düşünmemesi. Bunu söylerken intikam alıyorum gerçekten (gülüşmeler). Şimdi şöyle bir şey var: Kadınlar şiddete karşı! “Evet efendim namus cinayetleri, töre cinayetleri, namus mu, töre mi? Ama biz bu ayrıma karşıyız!” Şimdi kadın hareketi yani bu şiddete karşı çıkan kadınlarla ilgili olarak... ki bunu da *Amargi*’nin “Şiddet” sayısında yazmaya çalıştım. Ben *Feminist Yaklaşımlar*’ın danışmanıyım, aynı zamanda *Amargi*’de de yazıyorum. Onun için böyle buradan hafif bir sinir yapıyorlar bana ama neyse (gülüşmeler). Şimdi, bu namus cinayetleri meselesini düşününce kadınlar diyorlar ki: “Namus cinayetleri geçmişten kalan bir şeydir; yani, geleneksel toplumun bir artığıdır, o topluma aittir.” Bir dakika durup düşünelim; düşünmeden papağan gibi bunu tekrarlamayalım. Gerçekten bu namus cinayetleri geleneksel toplumun kalıntıları mı? Yoksa bugün, şimdi yaşanan sorunların bir göstergesi mi? Yani, ortada böyle geçmişten kalan bir şeyden ziyade yeni bir şey mi görüyoruz? Geçmişten kalan bir şey demek, bu anda, şu anda yaşanan problemleri göz ardı etmenin bir yolu mudur? Yani

bunlara gelenek demek, geçmişten gelen şeyleri bunların üstüne taşımak demek, bugün yaşanan şiddet ortamının adının konmamasını mı gündeme getiriyor? Biraz düşünelim...

Şimdi öyle bir sinirlendim ki bu namus cinayeti meselelerine, bunun üzerine epey bir süredir, bayağı çalışmaya başladım; inşallah bir şey çıkacak doğru dürüst. Dolayısıyla yani bu, düşünmeden davranmanın örneği. Bizim vaktimiz mi var düşünmeye, burada bir kadının hayatı söz konusu gibi sözlerin getirdiği aciliyet duygusu düşünmeyi önüyor. Bu cümlenin devamını da siz düşünün... Ama sahada olmadığınız için de gerçekleri göremiyorsunuz. İşte aktivist/ akademisyen ayrımı tam da bu şekilde yeniden üretiliyor. Düşünmeden davranmanın başka bir örneği de, *copy-paste*, yani başka bir toplum için üretilmiş olan kavramları, mesela toplumsal cinsiyetin nasıl işlediğini alırsın gelirsın, bu toplum için pat diye yapıştırırsın. Bunların, kavramların araç olduğunu unutursun ve yine dersin ki “Canım sen düşünene kadar bunlar nasıl araçtır diye, ortada kadınlar ölüyor hadi!” Yani aktivizm böyle bir aciliyetle örülmüş bir şey... Akademi nasıl olsa yavaş işliyor, akademiden bir şey çıkana kadar... Zaten bu doğrudur, haklılar. Akademi daha mesafe almaya çalışır, bir zaman bırakır. Tabii aktivistlerin bir acelesi var; ama, o acele, kendi kullandıkları kavramları doğru dürüst tahlil etmemeyi, bu kavramlar üzerine düşünmemeyi de beraberinde getiriyor. Ve toplumsal cinsiyet gibi kilit kavramlar araç olmaktan çıkıyor ve bir ontolojik gerçeklik haline gelmeye başlıyor. Ya peki nedir bu toplumsal cinsiyet? Ne zaman çıktı ortaya? Kim çıkardı? Belki başka bir kavram geçerlidir, belki bu olayda, bu durumda toplumsal cinsiyetten başka bir şeyden söz etmemiz lazım veya toplumsal cinsiyeti farklı bir şekilde anlamamız lazım. Hiç böyle bir mesafe kalmıyor ve bu da belki garip olacak ama bir başka problemi gündeme getiriyor; strateji unutuluyor. Çünkü toplumsal cinsiyet kavramının ışığında yapılan çözümler aynı zamanda aktivizme de rehber olmak durumunda. Yani aktivistler kendi yaptıkları işin bir stratejisi olması gerektiğini unutuyorlar. Bu aciliyet çerçevesinde, genellikle ben eğer gerçekleri söylersem “Bakın, toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasında bir iktidar ilişkisi olduğunu söyler” derler ve o cümle sanki orada, o spesifik durumun analizinin yapılmasını gerektirmiyormuş gibi bir noktaya getirir: “Ben söyledim ya gerçeği.” Doğru, söyledikleri gerçek; yani kadınlık ve erkeklik arasında bir iktidar ilişkisi var. Peki sen bu doğruyu söyleyince işin bitmiş mi oluyor? Yani, o doğrunun söylenmesi, o doğruyla nasıl savaşılabileceğinin üstünü kapatıyor ve o doğrunun o spesifik olayda nasıl işlediğini ve iktidar ilişkisinin mekanizmalarını görmemizi engellemeye başlıyor. Dolayısıyla, bunlar da aktivizmin suçları diyebilirim.

Şimdi birazcık da bu aktivist-akademisyen denilen mahluktan bahsedeyim. En genelde aktivist-akademisyen hiçbir tarafa yaranamaz, yani ne aktivistlere ne akademiye. Akademi her zaman angaje olmakla suçlanır. Tabii tarafsız olduğunu sanan akademisyenlerin de

aslında yaptıklarının sonucu olarak taraf tuttıklarını Tanya Reinhart'ın tartışmalarından biliyoruz: Akademiyi boykota çağırırken, akademisyenlere bilimle siyasetin birbirinden ayrıştırılması gerektiğini anlatıyor. Güzel, ama bir de şöyle bir şey var: Bilim ve siyaset birbirinden ayrıştırılmalıdır meselesi genelgeçer, ideolojik bir şey. Bunun doğru olmadığını biliyoruz; ama öte yandan biz bunu kullanabiliriz. Bu üniversitede Ermeni konferansını yaparken biz bunu kullandık! Dedik ki, "Ermeni konferansı, bilimsel bir konferanstır", bilimseldi, bütün tebliğleri bilimseldi; ama konferansı yapıyor olmak zaten başlı başına bir şey, anlatabiliyor muyum? Hatırlayın, bize ne deniyordu o zaman? Deniyordu ki, "Katılımcılar arasında iki taraf yok, tek taraf var." Ama bilim futbol maçı değildir, iki taraf olması gerekmez. Bilim münazara tekniği değildir. Bu şekilde, bilimin ne olduğunu gayet üstten üstten söyleyerek o konferansın bu her şeyin üzerinde tutulan bilim denilen pratiğin dışında olmadığını söylemek mümkün. Bu yolla bilimin üstünlüğü muhafaza edilmiş oluyor bir yandan; ama bir yandan da sınırları üzerine konuşma imkânı doğuyor. Dolayısıyla, evet bilim ve siyaset birbirinden tam ayrı değildir, ama aradaki mesafeyi tutarak da strateji belirlenebilir. Yine burada stratejiyi gündeme getiriyorum. Ama akademisyenler, bilim ve siyasetin birbirinden ayrıştırılması gerektiğini söyledikleri zaman veyahut Tanya Reinhart'ın boykot önerisini özgürlüğümüz kısıtlanmasın diye reddettikleri zaman ne yapıyorlar? Kendi özgürlüklerini başkalarının özgürlüklerinin pahasına genişletmiş oluyorlar veyahut kendi akademik tarafsızlıklarını belli bir tarafı tutarak korumuş oluyorlar. Ama Reinhart'ın da belirttiği gibi akademisyenin ahlaktan yana olması gerekir; bu çok ciddi bir şey.

Feminist akademisyen aktivist diye bir mahluk daha var. Şimdi, "feminist aktivist akademisyen": FAA. O da bu kurallara bağlı kaldığı müddetçe hem feminizmin hem akademisyenliğin içini boşaltır, boşaltmış olur. Çok ciddi bir problem var burada; bu feminist akademisyenler, ki zaten aynı zamanda da feminist aktivist oluyorlar, şöyle bir varsayımla yola çıkarlar: Feminizm ne der? Tüm kadınların aslında kadınlık paydasında ortaklaşabildikleri yerler var, bir anlamda kadınlar kadınlık hali çerçevesinde eşittirler. Yani bir eşitlik kurarlar. Kadın okumuş da olsa, okumamış da... sınıf meselesi vesaire vesairenin de ötesinde, kadınlık paydası üstünden bir ortaklık, bir eşitlik, bir benzerlik kurmamız lazım. Feminizm böyle bir şey söylüyor. Feminist akademisyen bu varsayımdan yola çıkarak diyor ki: "Biz önce hep beraber bir araya geldik, karşılıklı kadınlık deneyimlerimizi paylaştık, ondan sonra da bu sorunlara, işte x sorunu, ne olursa olsun, ne gibi bir çözüm bulabileceğimizi hep birlikte tartıştık." Yalan! Yalan, çünkü feminist akademisyen aslında çok şey biliyor, bir sürü şeyi düşünmüş vaziyette ve kendi düşüncesini empoze etmemek adına bunları söylememeye başlıyor. Kime bir şeyi, bildiğiniz bir şeyi, söylemezsiniz, anlamaz, üzmemim ben onu diye? Çocuklara. Yani karşınızdaki kadınları çocuklaştırmaya başlıyorsunuz böyle bir yolla ve bunu kendi düşüncenizi empoze etmemek adına yapıyorsunuz. Deneyim paylaşmak adına, kendi

düşünme görevinizden feragat ediyormuş gibi yapıyorsunuz. Çünkü, aslında o düşünme görevini, gidiyor başka biçimlerde, o karşılaşmanın dışında, başka yerlerde yapıyorsunuz. Yani kadınlık adına ayrımcılaşarak bu sefer ne yapıyor feminist aktivist? Farklılıkları yok ediyor. Kadınlar arasındaki farklılıkları yok ediyor ve kadınlar arasındaki farklılıkları yok edince, karşısında konuşan kadınlar, öteki kadınlar, o farklılıktan, o farklı pozisyonundan konuşmaya başladığı zaman bu sefer onları duymamaya başlıyor. Aynıyız ya, onları, o seçici süreç çerçevesinde söyleneni atmaya başlıyor, duymuyor bile kendi farklılığını.

Benim başıma bu Almanya'da geldi. 1989 yılında Almanya'ya gittim, orada bir arkadaşımı, feminist aktivist bir kadın, ziyaret ettim. Türkiye'de kadın hareketi 81'lerden itibaren var. Türkiye kadın hareketi Almanya'ya daha sonra gelmiş ve Almanya'daki Türkiyeli kadınlar Türkiye'deki kadın hareketiyle epey bir ilgililer. Ben oraya gittim ve insanların konuşmasını dinlemeye başladım; birdenbire baktım ki bunlar benim bildiğim ve Türkiye'de konuşulan kadınlıktan farklı bir kadınlıktan söz ediyorlar. Çünkü onlar kadın olmakla, göçmen olmanın iç içe geçtiği sorunların ortaya çıkardığı kadınlık pozisyonundan konuşuyorlar. Haa dedim, o zaman yani bir dakika, göçmen kadın diye bir şey var burada ve bu hareketin öznesi göçmen kadın, dolayısıyla farklı bir şeyden bahsediyoruz. Yani işte bu farklılığı duymayı insan öğreniyor; yani bunu öğreten bir kitap yok. Öteki kadın konuşurken, farklılığını söylerken, aynı zamanda da belirli talepler gündeme getiriyor. Dolayısıyla karşınızdaki kadını duymamaya başladığınız zaman o talepleri, o taleplerin önemini, nereden kaynaklandığını, nasıl bir kadınlık halinden kaynaklandığını fark etmemeye başlıyorsunuz. Ve ne yapıyorsunuz? “Evet feminizmde deneyim önemlidir; ama sonuç olarak bütün kadınlık deneyimi aynı olduğuna göre, konuş bakalım.” Böyle bir noktaya geliniyor, dolayısıyla ne yapılıyor? Teori yine yüceltiliyor, orada söylenen laflar, yani deneyimden gelen şeyler teori adına küçümseniyor. Teori, bu deneyimler ışığında gözden geçirilmemeye başlanıyor. Dolayısıyla burada feminizmin içi gerçekten boşalmış oluyor, aynı zamanda da akademisyenliğin içi boşalmış oluyor. Çünkü siz teoriyi gözden geçirmiyorsanız, bu ne biçim bir akademisyenlik zaten? Akademisyen kendi bilgisini, kendi gücünü o kadınların, konuştuğu öteki kadınların taleplerini desteklemek veya o talepleri anlamak için kullanmaktan veya o taleplere veri olarak sunmaktan da vazgeçmiş oluyor. Söylemeyip konuşmayınca ne oluyor? Ben kendi bildiğimi, kendi deneyimlerimi, kendi pratiğimi o konuşan kadınların hizmetine sunmamış oluyorum; dolayısıyla da ne feminist ne akademisyen olarak görevimi yapmış oluyorum. Bir yandan da verili akademik kategorileri ötekinin üzerine sorumsuzca empoze etmiş oluyorum; tek bir akademik yöntem veya tek bir feminist yöntem varmış gibi yapılıyor ve bu yapış biçimi, sonuç olarak, ne feminizm ne de akademisyenlik oluyor.

Yani şöyle bir şey çıkıyor: Kadının kadınla kuracağı güç ilişkileri göz ardı ediliyor. Erkekler kadın arasında güç ilişkisi var deniyor, tamam, iyi güzel; ama kadının kadınla olan güç ilişkisi göz ardı ediliyor; o göz ardı edilince de o güç ilişkisini ortak bir projeye dönüştürmenin stratejileri de geliştirilmemiş oluyor. Dolayısıyla ne yapılıyor? Feminizm ve akademi iki ayrı alan olarak tutuluyor.

Karşınsındakinin bilgisinin değerini bilmek... Bir taraftan aldığımızı -akademiden/ sahadan/ görüştüğünüz öteki kadından aldığımızı- diğer taraftan, yani akademiden aldıklarımızla karşılaştırmadan nasıl eşit bir ilişkide konuşturacağız? Yani, farklılıklarımızla birlikte nasıl olacağız? Bütün problem bu. Akademik aktivizm meselesinde, akademik olduğumuzu unutmamamız lazım, böyle bir yalancı eşitlik peşinde koşmamamız lazım. İki tip eylemin de zorluklarının farkına varmamız lazım; yani, hem aktivist olmanın zorluğunu, hem de feminist akademisyen olmanın zorluğunu bilmemiz lazım. Bunları hem ayrı hem de birbirine konuşturarak, birleşik tutmamız lazım. Birinin terimleriyle ötekini düşünmek; ama karşılıklı olarak, ötekinin terimleri ile de birincisini düşünmek ve yaşadığının da adını koymaya çalışmak...

Yani feminizmin belki başka bir meselesi hep unutuluyor: Eşit ama farklı nasıl olunacağını pratik üstünden sürekli olarak düşünmeye çalışmak, kendisini de nesnelleştirmeye çalışmak, sadece diğerini değil, kendini de... İşte en büyük zorluk bu. Ve başlarken de söylediğim gibi dış alan, Teresa de Lauretis'in sözünü ettiği dış alan, bu ilişkiyi, bu eşit ama farklı ilişkiyi, kurmak için gerekli bence. Her iki alanda da hem kendi yaptığımıza, hem ne olduğumuza hem dışarıdan hem içeriden bakmayı, sürekli olarak da bunu yapmayı, bunu devamlı bir mesele olarak içimize koymayı bilmemiz gerekecek.

Teşekkür ederim.